

BOOK REVIEWS

РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ

Кривоконь О. Г. Тракторобудування в Україні: короткий нарис історії: навч. посібник. – Харків. : Вид-во Іванченка І. С., 2019. – 281, [3] с.

Доктор історичних наук, старший науковий співробітник, професор кафедри автомобіле- і тракторобудування Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» Кривоконь Олександр Григорович підготував навчальний посібник «Тракторобудування в Україні: короткий нарис історії». Книга вийшла друком у 2019 р. і розрахована на студентів, аспірантів, науковців, викладачів, а також усіх тих, хто опікується проблемами історії науки і техніки, зокрема історії сільськогосподарського машинобудування та тракторобудування в Україні та світі.

Рецензоване видання має на меті допомогти читачеві отримати та впорядкувати знання стосовно становлення й розвитку такої важливої галузі промисловості, як тракторобудування, шляхом виявлення та розкриття його головних тенденцій та закономірностей. Важливим завданням автора було також ознайомлення читачів із деякими, на його думку, найцікавішими в інтелектуально-пізнавальному плані історичними аспектами та маловідомими фактами розвитку галузі, яка стала піонером індустріалізації, а також оприлюднити біографії тих людей, які віддали значну частину власного життя на розвиток тракторобудування в нашій державі.

Оригінальний та цікавий підхід до вивчення зазначеної проблеми запропоновано у навчальному посібнику Олександра Кривоконя. Автор подає власне бачення історії вітчизняного тракторобудування, що побудоване на засадах поглибленого вивчення світової та вітчизняної історії створення й виробництва тракторів та розробленої науковцем періодизації. У свою чергу, такий підхід дозволив дійти висновку, що тракторобудування – це не лише галузь промисловості, але і наука, котра має свої закономірності, принципи, етапи та відповідну систему.

Дослідження та узагальнення даних щодо історії тракторобудування в Україні є цінним і для правдивого та повного відтворення минулого, виокремлення й відзначення внеску українців у світовий науково-технічний прогрес. В контексті ж вітчизняної історії науки і техніки йдеться про наповнення даної галузі знань маловідомими дотепер фактами, що розширюють традиційне розуміння історичних подій без якихось ідеологічних чи політичних нашарувань.

Навчальний посібник вирізняється чіткою та логічною структурою подачі матеріалу та складається з трьох розділів. Змістовне наповнення рецензованого навчального посібника дозволяє зробити висновок про масштабність реалізованого автором завдання, яке включає пошук, систематизацію та аналіз великого масиву фактологічного матеріалу, що охоплює виникнення, становлення, розвиток та аналіз сучасного стану тракторобудівної галузі на території сучасної України.

Перший розділ стосується аналізу витоків і чинників розвитку тракторобудування на теренах України в часи царської Росії та в перші роки радянської влади. Автор зосередив особливу увагу на виокремленні причин, котрі

зумовили становлення вітчизняного тракторобудування, описав маловідомі факти про створення первістка вітчизняного тракторобудування – «Запорожця», розмірковував над тим, чому перший досвід створення вітчизняного трактора не був успішним. Тим не менше, не можна не погодитися із висновками О. Г. Кривоконя стосовно того, що Україна відіграла важливу роль у створенні радянського тракторобудування, у підготовці інженерно-технічних кадрів, які зуміли згодом, у 30–40-х роках ХХ століття дуже швидко й досить якісно побудувати перші три тракторобудівні заводи-гіганти для випуску порядку 50 тисяч тракторів у рік на кожному з них.

У другому розділі висвітлено історію вітчизняного розвитку виробництва тракторів у складі Радянської України. Зокрема, описано досвід створення перших тракторів на Харківському паровозобудівному заводі імені Комінтерна, віхи розвитку Харківського тракторного заводу імені С. Орджонікідзе, проаналізовано здобутки Харківського заводу тракторних самохідних шасі, а також представлено дані про тракторобудівну діяльність Південного машинобудівного заводу (м. Дніпропетровськ).

Автор розгорнуто аналізує представлені документи, що розкривають маловідому до тепер історію створення гусеничного трактора «Комунар» на Харківському паровозобудівному заводі. Цікаво та в доступній формі описано історію одного із найпотужніших флагманів галузі – Харківського тракторного заводу, наведено статистичні докази його величезної ролі для першого масового виробництва тракторів в Україні. Особливий інтерес представляє й аналіз діяльності створеного наприкінці 1949 р. у Харкові єдиного в СРСР Харківського тракторозбирального заводу для випуску садово-городніх тракторів конструкції ХТЗ, який з часом був реорганізований і став називатися Харківським заводом тракторних самохідних шасі. Підкреслено, що моделі самохідних шасі, що випускалися на цьому підприємстві, були на рівні кращих у світі за своїми технічними характеристиками, що пояснювало дуже високий попит на цю продукцію. Не менш цікавою є інформація про тракторне виробництво на Дніпропетровському автомобільному заводі, який внаслідок реформування став Південним машинобудівним заводом, де тривалий час випускалися високоякісні колісні машини, котрі стали експортною базовою моделлю для СРСР.

Важливим, на нашу думку, є висновок, що рівень розвитку українського тракторобудування (як частини тракторобудування СРСР), у період з 30-х по 80-ті рр. ХХ сторіччя змінювався, але, в основному, відповідав загальносвітовим тенденціям.

У третьому розділі навчального посібника О. Г. Кривоконя надана характеристика наукового та кадрового супроводу розробки та виробництва вітчизняних тракторів. Йдеться про деякі методологічні аспекти тракторобудування в науковому контексті, висвітлено роль конструкторських шкіл та діяльність наукових і навчальних установ і закладів, що залучені до процесу створення тракторів, а також представлено біографії видатних вітчизняних вчених, конструкторів, інженерів-тракторобудівників. Читачі можуть знайти цікаві та маловідомі дані про життєдіяльність та творчі здобутки таких видатних вітчизняних тракторобудівників: О. П. Каргополова, К. І. Мар'їна, О. Д. Брускіна, В. Т. Цветкова, М. С. Сідельнікова, П. І. Свистуна, В. Т. Сепітого, Б. П. Кашуби, С. Л. Абдули, Л. Г. Гром-Мазнічевського, І. С. Чернявського, І. М. Медведєва, В. Б. Самородова, А. Т. Лебедєва, Г. В. Лебединського, В. А. Михайловського,

О. А. Сошникова, В. Я. Аніловича, В. В. Бібліка, Л. М. Зеліковського, Л. М. Ганзбурга, І. Й. Дронга, М. М. Забелішинського та ін.

Прикметно, що увесь масив інформації стосовно історії створення та технічних особливостей тракторів різних країн та періодів представлений у рецензованому навчальному посібнику у логічному викладі, аргументовано та послідовно. Особливо цінними, на наш погляд, є детальні відомості про найвідоміші вітчизняні трактори, їх технічні характеристики та параметри. Всього в роботі наведено опис більш ніж 40 моделей, що, безперечно, заслуговує поваги та схвалення.

Насамкінець зазначимо, що новий навчальний посібник «Тракторобудування в Україні: короткий нарис історії» виконаний на належному науково-методичному рівні і відповідає навчальній програмі для студентів технічних спеціальностей. Книгу вирізняє глибина та аналітичність викладеного в ній матеріалу. Заслуговує на увагу прагнення автора подати навчальний матеріал у доступній і зрозумілій формі, запропонувавши теми для рефератів, питання для самостійного опрацювання, перелік джерел для поглибленого вивчення тем по розділах.

Дане видання безперечно посяде гідне місце не лише в науковому доробку на ниві технічних дисциплін, а й в історичній науці загалом.

Д-р. іст. наук, проф., заслужений
працівник освіти України
Савчук В. С.